

ИДЕЈЕ ГЛОБАЛИЗМА У ХОЛИВУДСКИМ СИТКОМИМА

Кључне ријечи:

Глобализација; глобализам;
холивудски ситкоми

Аутор:

Др Владе Симовић је
ванредни професор на
Факултету политичких
наука Универзитета
у Бањој Луци.

Кореспонденција:

vlade.simovic@fnp.unibl.org

Област:

Политичка теорија

Резиме

Глобализација је процес који траје вијековима. Људи природно теже да прелазе државне границе. Неки из културолошких мотива упознавања свијета, други из економских, а трећи из политичких. Временом се појавила идеја глобализма. Она је подразумејавала усмјеравану активност глобалног увезивања свијета са циљем снажења великих корпорација и њихових земаља. Ријеч је, прије, свега о корпорацијама и политичким елитама Сједињених Америчких Држава. Оне идеје глобализма промовишу и увозе у савремени свијет путем стварања веће економске међузависности и десуверенизације држава, војне и политичке доминације, нових технологија, али и путем културе и медија. У том контексту, битну улогу имају и холивудске серије. Анализом садржаја најгледа нијих холивудских ситкома, попут „Куће од карата“, „Американци“, „Теорије великог праска“ и „Два и по мушкарца“, ово истраживање утврђује које идеје глобализма поменуте серије промовишу и на који начин. Тиме се отвара питање значаја западних медија и културе у процесу глобализације свијета

DOI:

10.5937/politeia0-33923

Датум пријема чланка:

13.09.2021.

Датум прихватања

чланка за објављивање:

11.12.2021.

У вријеме писања почетних редова овог истраживања одиграло се финале NBA лиге за сезону 2020/2021. Ријеч је о, по мишљењу многих спортских стручњака, најквалитетнијој и најгледанијој кошаркашкој лиги свијета са великим финансијским улагањима и добити. За титулу првака борили су се тимови из Феникса (Suns) и Милвокија (Bucks). У скоро сваком бањалучком кафићу, поред којег је аутор овог рада прошао, или се у њему задржао, гледала се ова утакмица. Људи су коментарисали NBA финале, тимове и играче, са израженом дозом познавања њихове историје, посебно постојећег система кошаркашког такмичења и актуелности.

Кроз низ питања и одговора изведен је занимљив закључак. Скоро сви љубитељи кошарке који су учествовали у овом малом „испитивању“ знали су далеко већи број америчких кошаркашких клубова и играча у односу на оне који играју кошаркашу лигу Републике Српске. Изузев елементарног познавања домаћих кошаркашких прилика, ниједан заљубљеник у кошарку није могао да наведе нешто више од неколико најпознатијих домаћих клубова и пар истакнутијих играча. У међувремену, утакмица између Феникса и Милвокија приводила се крају, постајала је све напетија, а разговор је замијенило навијање за један од жељених тимова. Из овог малог усменог „испитивања“ и „посматрања“ једне „фокус“ групе заљубљеника у кошарку може се извући закључак о значају NBA лиге у свијету љубитеља кошарке. Он је чак и већи него што то имају националне кошаркашке лиге, барем у земљама каква је Босна и Херцеговина.

Истраживачки рад на овој теми тражио је, осим анализе релевантне литературе, даље „теренско“ испитивање и „посматрање“ простора који нас окру-

жује. Довољно је прошетати улицама наших локалних заједница како бисмо у активном посматрању различитих актера дневног живота уочили да смо умногоме конзументи глобалне културе. Свјесно или несвјесно, дио смо једне културне, модне и политичке унификације. Све то прати економска интеграција свјетског простора. По правилу, у корист оних који су економски, политички и војно најмоћнији. На улицама широм свијета људи носе брендове великих глобалних компанија, као што су Најк (Nike), Адидас (Adidas), Андер Армор (Under Armor), Рибок (Reebok), испијају Кока Колу (Coca Cola), Хајникен (Heineken), Туборг (Tuborg), возе Фолксвагена (Volkswagen), Тојотина (Toyota), Реноова (Renault) или Фордова (Ford) аута, прате велике свјетске медије какви су CNN, New York Times, Al Jazeera, слушају глобалне музичке звијезде, гледају холивудске филмове и користе свјетска информатичка достигнућа попут мобилних телефона, интернет пословања и друштвених мрежа. Чак су и они који се изјашњавају као антиглобалисти и противе се унификацији свијета неријетко конзументи горенаведених садржаја глобалног потрошачког друштва. А оно је чињеница која живи у савременом свијету и намеће се као исправан пут. То је незаустављив тренд економске глобализације којем свједочимо.

Поред економске, постоји и политичка глобализација. Њу можемо да посматрамо кроз политичко увезивање и успостављање међународних институција које арбитражују у сложеном систему међународних односа. Таква је прије свега Организација уједињених нација. Међутим, постоји низ међународних организација које имају глобални утицај и њихово дјеловање неријетко утиче на одлуке суве-

рених држава. Поједине земље сличног идеолошког и културног обрасца стварале су снажне форме војне сарадње (NATO), или међудржавног увезивања (Европска унија). Све је то подразумевало пренос надлежности суверених држава на наддржавне организације и творевине. Временом су државе губиле своје политичке особености и умногоме доживљавале политичку унификацију, названу „заједнички стандарди“. То је имало добре стране када се односило на успостављање јединствених образаца поштовања природних права и демократизације система држава. Међутим, нису све политике биле усмјерене у том правцу. Многе су биле у форми притисака да се некада суверене земље одрекну своје политичке и културне аутохтоности у корист трендова глобалних унификатора. Иза свега стоји остваривање моћи елита и земаља које се налазе у центру процеса глобализације свијета. Процес остваривања глобализације свијета са „предумишљајем“, иза којег се налазе интереси глобалних центара моћи који желе свјетско увезивање под њиховом хегемонијом, има своју идеолошку димензију коју можемо да назовемо глобализам.

Осим у економском и политичком аспекту, глобализам има за циљ и културну унификацију свијета. Она је предуслов да би се олако остварила политичка, економска и војна хегемонија најмоћнијих свјетских елита. Процес је једноставан. Када се изврши културна ресоцијализација већег дијела људи и они се обликују према културном моделу, погодном великим свјетским центрима моћи, тада је извјесно остваривање њихове хегемоније. Разлог је у томе што ће културно унификовани људи олако прихватити политички образац који је стајао иза процеса културне унификације. А када се прихвати поли-

тички образац, онда су војни и економски процеси незауостављиви. Тиме суверене државе и њихове аутохтоне културе постају поданици тако често спомињаног Новог свјетског поретка. Многе, од горенаведених теза и размишљања синтеза су различитих ауторових искустава и читања релевантне литературе на тему глобализације и глобализма. Због тога је неопходно у наставку рада навести неке од консултованих аутора како би дефинисали појмове: глобализација, глобализам и холивудски ситкоми. Све то са циљем дефинисања основних идеја глобализма и њихове промоције у холивудски ситкомима, једним од карактеристика глобализованог свијета.

Овако насловљен и постављен рад припада политичкој теорији. У основи овог истраживања налази се анализа идеја глобализма које се промовишу кроз холивудске серије. Ријеч је о процесу којег идеолошки обликују политичке идеје настале у оквиру неолиберализма. Неолиберализам јесте скуп идеја које су теоретичари економије, а онда и филозофи и политиколози, обликовали у протеклих седам и по деценија. Они су сматрали да су социјалистичка привреда на Истоку, као и кејнезијанска, која је доминирала у државама Запада, погрешне и да успоравају економски развој. Рјешење су видјели, на чему и данас инсистирају, у успостављању тржишног модела привреде који подразумева смањење улоге државе у економији и друштву. Државу и све што је прати (национални идентитет, вјера, традиција и сличне вриједности) посматрају као препреку за реализацију својих идеја. Они сматрају да јавна добра треба приватизовати, а тржишта дерегулисати. Њихове идеје немају ширу подршку, па користе разне методе манипулације,

пројекције криза и „терапија“, како би остварили своје интересе. Један од начина промоције неолибералних идеја, које се налазе у основи глобализма, иде путем холивудских серија. Њима се шире идеје глобализма, у којима се промовишу политичка, економска и културна моћ Запада, обесмишљавају национални идентитети, традиција, религија и вриједности. Циљ оваквог дјеловања јесте стварање ефекта „културне унификације“ свијета. То је пут да се лакше политички и економски покоре сви аутономни и суверенистички оријентисани простори. Шта су то идеје глобализма детаљније објашњавамо у наредном поглављу.

1. ГЛОБАЛИЗАЦИЈА, ГЛОБАЛИЗАМ И ХОЛИВУДСКИ СИТКОМИ

Због своје фреквентности у науци, а посебно у политичкој свакодневици, појмови глобализације и глобализма звуче нам јасни и без потребе за сувишним појашњењем. Међутим, већ у почетном дијелу овог рада, гдје дефинишемо шта је то глобализација, а шта глобализам и које су његове основне идеје, учачамо да је то један од „суштински спорних појмова“. Око њиховог одређења не постоји научни консензус, као ни око практичног домета идеја глобализма широм свијета.

Како би одговорили задатку појмовног одређења наведених феномена, које на примјеру холивудских серија истражујемо у даљим дијеловима рада, неопходно је да направимо кратки пресјек најважнијих досадашњих истраживања и појашњења. У том контексту консултовали смо се са низом аутора попут Мориса Дивержеа (Maurice Duverger), Ендру Хејвуда (Andrew Heywood), Девида Хелда (David Held), Ненада Кецмановића и других.

Већина њих сагласна је са тиме да је глобализација дуготрајан и незаустављив процес. Људи цијелу своју историју прелазе границе, размјењују економске производе, технологију и културна искуства, успостављају одређене форме политичке интеракције, понекад стварајући сукобе, а понекад градећи мир. У посљедњих неколико вијекова, а посебно у неколико посљедњих деценија, глобализација је интензивнија, а свијет умреженији. Тај је процес умногоме стимулисан из западних центара моћи. Она је доктринарно обликован процес који одређујемо појмом глобализам. Таква политичко-теоријска реалност има своје присталице, али и противнике.

Како је глобализам производ дјеловања западних елита, онда је он уско везан за глобалистичке пројекције западних центара моћи. Сам простор политичког Запада има изражену политичку дволичност. То је занимљив образац дјеловања о којем Морис Диверже пише сљедеће: „Попут Јануса, бога са два лица, чији је лик био утиснут у новац Римске републике, и западни систем представља два супротстављена, али комплементарна лица. И тај дуализам чини његову природу“ (Duverger, 1908: 11). Управо је „јанусовска природа“ политичког Запада оно што изазива глобалофилију и насупрот ње, глобалофобију.

Без обзира на стартну поставку о „добром“ и „лошем“ лицу глобализма, остајемо дужни да одредимо његову елементарну дефиницију. У том контексту Ендру Хејвуд наводи: „Најбољи покушај је вјероватно идеја Кеничи Омаеа (1989) о свету без граница. Она се не односи само на тежњу да традиционалне политичке границе, засноване на националним и државним границама постану пропусне, већ подразумева да поделе међу народи-

ма, који су били раздвојени временом и простором, буду мање значајне, а понекад и потпуно безначајне“ (Hejvud, 2004: 267).

Анализирајући глобалне политичке и друштвене промјене Дејвид Хелд закључује: „Развој међународних режима и међународних организација довео је до важних промена у оним структурама светске политике које доносе одлуке. Успостављене су нове форме мултилатералне и мултинационалне политике, а са њима и нови облици колективног одлучивања који укључују владе, међународне владине организације (МВО), низ транснационалних група за притисак, као и међународне невладине организације (МНО)“ (Held, 1997: 133-134).

Наведене тезе говоре у прилог томе да је један од ефеката глобализма урушавање државних суверенитета и помјерање политичког тежишта са суверених држава на наддржавне организације и субјекте. При чему ефекти такве политике често бивају са великом дозом политичког ризика. У том контексту Ненад Кеџмановић истиче: „Насупрот оцјени да је глобализација феномен сарадње и повезивања у рјешавању заједничких проблема који превазилазе границе и надлежности појединих држава, стоји оцјена да је управо глобализовани свијет генератор друштвено произведених опасности и ризика какви раније нису постојали“ (Кестановић, 2011: 337).

Ризици о којима пише Ненад Кеџмановић јесу вишеслојни. Најважнији су везани за политичку и војну доминацију глобалних центара моћи, други за економску експлоатацију, а трећи за културну унификацију. Политичка доминација одвија се путем система уцјена које владе великих сила под утицајем својих корпоративних центара моћи примјењују на просторе које треба ресоцијализовати и

десуверенизовати. Све то како би се извршила њихова војна, економска и културна потчињеност и експлоатација. То је један добро осмишљен систем са коначним циљем урушавања суверених држава и обесмишљавања њихових економија и културе: „Извоз тржишне економије, демократије, људских права и грађанских слобода разорио је многа такозвана периферна друштва, њихову националну државу, етничко-вјерски идентитет, социјалну структуру, културну традицију, породичне обичаје, начин производње. То они нису сами изабрали и постепено усвајали, него им је извана наметнуто као услов да би биолошки преживјели“ (Кестановић, 2011: 352).

Суштина „глобалистичког пројекта“ јесте у потчињавању свијета моћним корпорацијама и њиховим западним владама. Како би оствариле своје интересе, оне користе бројне механизме и везане су за неолибералну филозофију.

Глобализаторски процеси креирани кроз дјеловање неолибералних кругова моћи по моделу „шок терапија“ (Klein, 2008) само су један од начин успостављања глобалне хегемоније. Бројни теоретичари сагласни су у ставу да је глобализам један облик успостављања идеолошке хегемоније: „Глобализација се данас појављује и као идеологија. Идеологизацију као глобализацију политике Урлих Бек назива глобализам, као продужену руку неолибералне идеологије. Као таква, глобализација је идеологија владавине светског тржишта“ (Кестановић, 2011: 348).

За потребе нашег рада фокусираћемо се на аспект промоције идеја глобализма и успостављања хегемоније глобалистичких центара моћи кроз културу. Ријеч је о моделу познатом под називом културна глобализација. О овом феномену Ендру

Хејвуд пише: „Културна глобализација је процес у којем информације, роба и слике, произведене у једном делу света, улазе у глобални ток који тежи да изравна културне разлике између нација, региона и појединаца. Он се понекад описује као процес мекдоналдизације. Вођена делимично растом мултинационалних компанија и појавом робе, културна глобализација је такође подстакнута такозваном информатичком револуцијом, ширењем сателитских комуникација, телекомуникационих мрежа, информационе технологије и интернета, и глобалних медијских корпорација“ (Hejvud, 2004: 270).

Културе су живе категорије и оне се самоизграђују, али и обликују корз интеракцију са другим културним формама. Међутим, културна унификација неолибералне глобализације свијета није процес културне интеракције различитих култура. Посебно није процес који подумијева њихово једнако вредновање и поштовање. Културна унификација јесте модел медијског, па чак и образовног (путем разних едукација и семинара неолибералних института и организација) униформисања свијета. Тиме се губи културна аутохтоност и мотив за одбрану свог културног модела живљења. Будући да је култура у основи сваке нације, онда се губљењем културе губи и однос према националном, а тиме и према државном. На тај начин ресоцијализован простор губи свој суверенитет и у њему је могуће, од стране водећих центара глобализма, извршити политичку, војну и економску хегемонију.

Постоји низ начина путем којих се пројектује културна унификација свијета. Са једне стране, то је научна литература која глорификује глобализам и идеје неолиберализма, а која је неријетко дио

званичног списка уџбеника на универзитетима широм свијета. Са друге стране, велику улогу играју и друштвене мреже, велике телевизијске корпорације, холивудске музичке и филмске куће, а посебно холивудски ситкоми. Ситкоми, како је то наведено у Лексикону радија и телевизије ХРТ, представљају комедију ситуације (situation comedy). Ријеч је о телевизијском жанру са сталним и ограниченим бројем ликова. У њему се радња најчешће одвија у једном или неколико интеријерних амбијената. Због тога су ситкоми продукцијски јефтини. Они су наративно уобличени око одређене драмске ситуације која се по правилу завршава срећним крајем (Leksikon Hrvatske radiotelevizije (n.d.)).

Временом су холивудски ситкоми доживјели планетарну популарност. Њихова гледаност умногоме је утицала на културно и политичко обликовање бројних генерација. Скоро да не постоји дио свијета у којем нису приказиване и биле изразито гледане серије попут (серије су наведене у изворном енглеском називу): *MASH, The Cosby Show, Family Ties, Full House, Cheers, Murphy Brown, Married... with Children, Roseanne, Frasier, Seinfeld, Friends, The Simpsons, House of Cards, Two and a Half Men, The Big Bang Theory* и слично.

Наше истраживање настављамо одређењем основних идеја глобализма и анализом серија у оквиру којих се, несвјесно или циљано (а то је сегмент који нисмо истраживачки обрадили), промовишу идеје које дефинишемо у наставку. На бази консултоване литературе и закључака аутора наведених у ранијем дијелу текста, дефинишемо пет идеја глобализма које се промовишу у неким од најгледанијих холивудских ситкома. То су: Моћна Америка и зависни свијет, Економска моћ

Запада и немоћ Осталих, Културно моћни Запад и инфериорни Други, Неолиберална догма, развијање индивидуализма и рушење традиције. Сваку од наведених идеја обрадићемо појединачно, а кроз примјере неких од најрелевантнијих холивудских серија. Ријеч је о сљедећим: „Кућа од карата“ (*House of Cards*), „Американци“ (*The Americans*), „Два и по мушкарца“ (*Two and a Half Men*) и „Теорија великог праска“ (*The Big Bang Theory*). Наведене холивудске серије узете су као узорак путем којег доказујемо хипотезе постављене у овом раду.

2. ИДЕЈА 1.: МОЋНА АМЕРИКА И ЗАВИСНИ СВИЈЕТ

Глобализам је западни изум. Због тога и не чуди што се процес глобалне унификације свијета често одређује као вестернизација. У њеном средишту јесу Сједињене Америчке Државе, па је овај процес, како наводи Ненад Кецмановић, суштински американизација свијета (Кецмановић, 2011: 367-371). Почетком деведесетих година двадесетог вијека Сједињене Америчке Државе оствариле су статус једине свјетске суперсиле. Оне су постале лидер глобализације свијета и успостављања мреже глобалних односа и процеса.

Логично је питање како су америчке елите и центри моћу успјели у овом? Један од могућих одговора јесте тај да су осим економске, војне и политичке моћи, неолибералне елите у Сједињеним Америчким Државама имале савезнике у медијима, музичкој и филмској индустрији, па у коначноме и у холивудским ситкомима. У њима се промовише моћ америчке политике, али и пројектује страх кроз макијавелистичке интриге политичких елита. Обиље је таквих серија. Због техничких

и садржајних лимита, одредили смо се за анализу свега двије серије у овом дијелу рада. Прва је „Кућа од карата“ (*House of Cards*), а друга „Американци“ (*The Americans*).

Истражујући бројне текстове (новинске анализе, научне радове и сл.) везане за „Кућу од карата“ фокусирали смо се на неколико њих. У анализама ове серије које су нам биле доступне током истраживања наведен је низ занимљивих детаља. Они свједоче о томе како је ово добро смишљена серија у којој се није много тога препуштало случају: „Радња ове политичке драме прати америчког конгресмена и његову једнако подмуклу жену који не презају ни од преваре, издаје или убиства, а како би постигли свој коначни циљ – постати амерички предсједник. Да ствар буде боља, прво је предсједник постао он, а након њега, и она. Радња серије је врло интригантна и занимљива. Иницијално је Netflix наручио двије сезоне од 13 епизода, но неочекивано велик успјех серију је догурао до 6. сезоне. Само у прве двије сезоне зарадили су чистих 100 милиона америчких долара. У Netflixу су знали како ће ова серија бити успјешна, али оно што нису знали је да ће тако бити успјешна“ (Komarić, 2019). У тексту се даље наводи да је серија настала на темељу Big Data анализе Netflixове базе што је подразумевало анализу навика претплатника. У оквиру овог процеса анализира се које филмове гледаоци гледају, које глумце воле и сл. Анализира се и то што ће вам бити сљедеће понуђено након управо погледаног филма, те како ћете реаговати. Затим, када сте стиснули паузу усред филма или ишли са сцене на сцену. Анализирају се оцјене које дајете садржају, апликацији и сл. На темељу добијених података изведених из навика корисника настала је серија „House

of Cards“. Резултати добијени у оквиру овог истраживања одлучили су чак и то ко ће да буде главни глумац и режисер серије. Тако се и десило да је за главног глумца „изабран“ Кевин Спејси (Kevin Spacey), а за режисера серије Дејвид Финчер (David Fincher) (Комарић, 2019).

Према свему наведеном, закључујемо да је ријеч о класичном неолибералном приступу серији. Извршено је испитивање шта то гледаоци желе да конзумирају, ко треба да глуми, а ко да режира серију. Уз све наведено, кроз серију се провлаче бројне идеје глобализма. То се чини кроз драмски заплет, у чијем се центру налази Френк Андервуд (Frank Underwood), класични макијавелиста, са јасним циљем да оствари велику политичку моћ. То је свијет бескрупулозности, освета, интрига и глорификације моћи. Фокус нашег истраживања јесте на промоцији моћи америчке политике и пројекцији страха.

Примјере промоције моћи америчке политике и њене свјетске доминације можемо да уочимо на више мјеста. У епизодама четврте и пете сезоне „Куће од карата“ (Willimon, 2013), поред сталне унутрашње борбе за моћ Френка Андервуда и његових противника, приказује се моћ Сједињених Америчких Држава у сцени када се Френк оптужује за „спонзорисање државног удара у Русији“. Посебно се истиче борба америчке државе против исламског тероризма, што се провлачи као једна од тема већине епизода у двије наведене сезоне серије. Међутим, драмски заплет не би био потпун без макијавелистичких поступака главних актера. Ако је циљ био глорификација моћи као феномена, и њено показивање унутар америчког политичког простора, онда је он испуњен овом серијом.

У серији се ствара пројекција страха

према моћи вашингтонског естаблишмента. Она се несвјесно преноси гледаоцима кроз беспоштену политичку борбу унутар самог Вашингтона. А ако је тако у центру свјетске глобализаторске моћи, зашто онда исто не очекивати и у другим дијеловима свијета? На примјер, у једанаестој епизоди прве сезоне Френк Андервуд, који у том тренутку има амбицију да постане потпредседник и који се политички успије захваљујући бројним интригама, убије Петра Роса, конгресмена који му је постао пријетња. Он то чини у колима тровањем угљен-моноксидом, како би цијели случај изгледао као самоубиство (Willimon, 2013).

Други холивудски ситком који анализирамо јесте серија „Американци“ (The Americans). Ријеч је о серији сниманој од 2013. до 2018. године. Аутор ове серије био је Џо Вајсберг (Joe Weisberg), а продукцијски дио урадила је FX мрежа. Серија има хладноратовску тематику и прати руске шпијуне који под маском обичне америчке породице Филипа (Philip) и Елизабет Џенингс (Elizabeth Jennings) проводе активности за своју земљу. Иако одани руским интересима и добијеним задацима, они се временом мијењају, посебно Филип. Он, као и њихова дјеца, све више усвајају „америчке вриједности“ и „амерички начин живота“. Временом чак и Елизабета, далеко одлучнија и са више мржње према Сједињеним Америчким Државама, почиње да дјелимично ревидира своје ставове. Ова серија на латентан начин промовише моћ и привлачност америчких вриједности. Серија има снажну културну поруку о моћи и привлачности Сједињених Америчких Држава, које су увијек побједници, било то на политичком, војном или културном плану. Постоји низ

епизода и дијалога који потврђују ову тезу¹.

„Кућа од Карата“ и Американци су само мали дио холивудских ситкома који (не)свјесно пројектују моћ Сједињених Америчких Држава и „амерички начин живота“. Како смо навели на почетку овог поглавља, то је дио идеја глобализма јер се у основи овог процеса налази американизација свијета. Један од најбољих начина постизања такве политике јесте управо спој пројекције америчке политичке, економске и војне моћи са једне и привлачности „америчког начина живота“ са друге стране.

3. ИДЕЈА 2.: ЕКОНОМСКА МОЋ ЗАПАДА И НЕМОЋ ОСТАЛИХ

За потребе анализе даљих дијелова нашег рада користимо два холивудска ситкома. Први је „Два и по мушкарца“ (Two in a Half Men), а други „Теорија великог праска“ (*The Big Bang Theory*).

„Два и по мушкарца“ (Two in a Half Men) популарни је холивудски ситком који се приказивао од 2003. до 2015. године². Радња серије одвија се око два брата Алена (Alan) и Чарлија Харпера (Charlie Harper), те Аленовог сина Џејка (Jake). У једном од објашњења ове серије наводи се: „Алан је компулсивно уредан киро-практичар и контрол-фрик, кога жена, манипулативна Џудит, избацује из куће, иако он уредно наставља да води рачуна о њој и плаћа све њене трошкове. Он нема другог избора него да се усели код свог брата Чарлија, хедонисте и фриленс писца цинглова, који живи опуштеним и раскалашним животом у својој луксузној

кући на плажи. Алан се не усељава сам, већ доводи и свог сина, Џејка – дебелушкастог клинца опседнутог храном и помало лењим за школу, и њих двојица потпуно ремете Чарлијев опуштен живот испуњен лепим девојкама и необавезним сексуалним авантурама“³.

„Теорија великог праска“ (*The Big Bang Theory*) још је један планетарно популаран холивудски ситком који се од 2007. године приказује на америчкој телевизији CBS. Радња серије одвија се у америчком граду Пасадена. Централни ликови овог холивудског ситкома јесу цимери и доктори физике, Шелдон Купер (Sheldon Cooper) и Ленард Хофстадтер (Leonard Hofstadler). Они су пријатељи са Раџешом Кутрапалијем (Raj Koothrappali) и Хауардом Воловицем (Howard Wolowitz), колегама са *Caltech-a*, *престижног америчког универзитета*. У њихов живот „штребера“, који се одвија у оквирима науке, дружења уз игрице, стрипова о суперхеројима и избјегавања живота изван зоне комфора у којој се налазе улази нова комшиница Пени Телер (Penny Taler). Тим чином животи Шелдона и Ленарда, те њихових колега са посла постају компликованији. Пени је прелијепа дјевојка из Небраске која жели да оствари глумачку каријеру. Њени глумачки неуспјеси одвели су је на друге послове, попут угоститељства и сличног. Пени уноси немир у Ленарда, који се заљубљује у њу. Преко бројних комичних ситуација Пени учи доста од новог друштва о науци, а они од ње о животу изван њихових ранијих оквира. Временом се у серији појављују научнице Бернадет Ростенковски (Melissa Rauch) и Ејми Фарахфаулер (Amy Farrah Fowler). Бернадет ће остварити романсу са Хауардом, а

1 <https://www.fxnowcanada.ca/shows/the-americans/>

2 <https://playsaprevodom.online/tvshows/two-and-a-half-men/>

3 <https://mojtv.net/serije/4510/dva-i-po-muskarca.aspx>

Ејми са Шелдоном. Љубав, наука и смијех главне су карактеристике ове серије. Она је у великој мјери едукативна и „штреберица“ даје третман звијезда и хероја, што није био случај у већини ранијих серија. Осим тога серија промовише науку, посебно мотивише женску популацију да се бави научним радом кроз лик Ејми, која на крају серије са Шелдоном добија Нобелову награду. То су једне од најплементитијих порука овог холивудског ситкома.

Иако су на први поглед наведене серије („Два и по мушкарца“ и „Теорија великог праска“) само једне у низу хумористичких серија са сјајним глумцима и дијалогом, оне су далеко више од тога. У оквиру обје серије могуће је извући латентну промоцију економске моћи Запада и немоћи остатка свијета. То је несумњиво снажна порука оним земљама и њиховим људима који улазе у процес вестернизације свијета, у чијем се центру налази његова американизација.

Богатство је у основи серије „Два и по мушкарца“. Детаљнијим прегледањем серије може да се потврди ова наведена теза⁴. Чарли Харпер, који глумом и карактером умногоме носи серију, милионер је који живи у Малибуу, елитном дијелу Калифорније. Управо се у његовој вили на обали Пацифика одвија највећи дио радње ове серије. Понекад се она пребацује у амбијенте елитних ресторана, болница, школа или кућа других, такође богатих ликова. Цијела серија одише богатством америчке елите што јасно гледаоцима даје слику о томе да је то економски моћан свијет. Серија не приказује сиромашне четврти Лос Анђелеса или других градова Сједињених Америчких Држава, које су у стварности све осим идеал живота какав

прижељкује просјечан грађанин широм свијета. Одласком Чарлија Харпера (гине у једној од епизода) милијардер Волден Смит купује његову кућу и усељава се у њу. Он оставља Алена да живи са њим и њихову кућну помоћницу БERTУ. Са Волденом серија добија додатну дозу испољавања економске моћи америчке елите. У бројним ранијим епизодама Чарли Харпер се у пијаном стању разметао новцем, дајући бакшише и частећи људе у свом окружењу. Волден је нешто умјеренији у том погледу, али се сценаристи и редитељ серије не устручавају да покажу његов приватни авион или екстремне зараде настале у свијету информационалних технологија.

Занимљиво је како се у серији „Два и по мушкарца“ показује и оправдава логика слободног тржишта, која је у основи неправедна, са јасним побједницима и губитницима. То су идеје које се налазе у сржи неолибералне доктрине слободног тржишта. У осмој епизоди седме сезоне Чарли Харпер, који је антипородичан човек и који у серији често исмијава дјецу и не жели их, прави неколико пјесама за најмлађу популацију. Његове пјесме, иако са често несхватљивим и за дјецу непримјереним текстовима, због своје ритмичности проналазе пут до купаца. Чарли Харпер зарађује велики новац, постаје омиљен међу дјецом, а посебно њиховим мајкама, што користи за своје сексуалне прохтјеве. Са друге стране, његов брат Ален, киро-практичар, који ради највећи дио дана у сталној је финансијској кризи, живећи код брата Чарлија (који не пропушта прилику да скоро у свакој епизоди недвосмислено каже како му је он терет!), без љубави, одбачен и најчешће неинтересантан женском полу, иритантан већини окружења, а опет у највећој мјери поштен и толерантан, вјечити је губитник тог великог и слобод-

4 <https://playsaprevodom.online/tvshows/two-and-a-half-men/>

ног тржишта. Ако се погледа низ сцена у наведеној серији, може се закључити да је економска моћ неолибералног Запада велика, да даје простор за зараду, али и да такви економски односи и тржиште не познају морал и праведност. То је дарвинистичка борба у којој побеђују снажнији и суровији. Ова серија то неријетко показује.

У серији „Теорија великог“ праска такође се показује моћ и богатство Запада. Калифорнијски технолошки институт *Caltech* један је од најбоље ранжираних свјетских универзитета. Ријеч је о универзитету на којем су радили и предали бројни нобеловци, а који је међу најбогатијим истраживачким институцијама у свијету. Сама чињеница да је радња серије умногоме повезана за овај универзитет, а да су главни протагонисти серије према сценаристичким рјешењима његови врсни научници: Шелдон Купер, Ленард Хофстедтер, Хауард Воловиц и Раџеш Кутрапали, говори нам о томе да и ова серија латентно промовише економску моћ Запада.

У низу епизода⁵ може да се погледа како овај универзитет привлачи најталентованије младе људе, како финансира најзначајнија истраживања из области природних наука и инжењерства, како квалитетан рад може да научника учини привилегованом научном звијездом (епизода у којој Раџеш Кутрапали добија бројне привилегије због свог открића), па чак и да одлетите у свемир (епизода у којој дио свемирске мисије постаје Хауард Воловиц). Ово јасно упућује на моћ Запада и његових институција. А Запад је тај који глобализује свијет.

Са овако привлачном промоцијом

богатства и могућности Запада путем холивудских ситкома, идеје глобализма трасирају пут према активнијем ангажману у земљама које су предмет њиховог глобалистичког интересовања. У томе ће им унутрашњи савезници бити сви они који су кроз холивудске ситкоме прихватили моћ Запада и усвојили западне вриједности.

4. ИДЕЈА 3.: КУЛТУРНО МОЋНИ ЗАПАД И ИНФЕРИОРНИ ДРУГИ

У холивудским ситкомима које смо користили као узорак („Кућа од карата“ (*House of Cards*), „Американци“ (*The Americans*), „Два и по мушкарца“ (*Two and a Half Men*) и „Теорија великог праска“ (*The Big Bang Theory*)) промовишу се идеје културне инфериорности свега што није дио западњачког, примарно америчког начина живота и поимања свијета. Западне и америчке вриједности у холивудским ситкомима често не одговарају реалности тог простора. Холивудска индустрија и свијет који га чини јесте онај дио америчке и свјетске елите који има другачије погледе и ставове у односу на просјечног Американца. Стога је често проблематично изједначавање цијеле америчке нације са њеном глобалистички оријентисаном елитом. Између њих постоје велике разлике у погледу односа према ауторитету, религији, политици и сл. Међутим, једна особина везује већину људи унутар западног круга земаља, а то је осјећај културне надмоћности. Он је примјетан не само у Холивуду, Њујорку, Вашингтону, већ и у Лондону, Паризу, Риму и другим велики центрима западног свијета. А управо су елите побројаних градова и њихових земаља у највећој мјери носиоци вестернизације свијета. Због тога и не чуди то што у

5 <https://serijaprevidom.net/serije-online/the-big-bang-theory-online/the-big-bang-theory-sezonal-sa-previdom-hd-online-serijeonline>

многим од наведених серија постоји често латентно, а некад и нескривено истицање културне надмоћи западњака у односу на друге. То има дозу расизма и видљиво је у анализираним серијама.

На примјер, у серији „Два и по мушкарца“ само су Хиспаноамериканке (Берта и у једној епизоди Есмералда) чистачице. Осим тога, видимо и друге елементе стереотипизације и предрасуда који имају примјесе расизма. Ријеч је о томе да се у серији неријетко потенцира криминогена прошлост чистачице Берте и њене породице. Њене су кћерке неморалне, рођаци криминалци и дилери дроге, а она сама њен конзуматор. И Чарли Харпер, као и касније Волден Шмит конзумирају дрогу, али то није представљено као расни стереотип. То је представљено као хедонизам двојице богатих „бијелаца“. Који чак није ни проблематичан јер је представљен као дио уобичајеног „зепања“ без великих посљедица! Код Хиспаноамериканаца то је већ нешто друго, то је културно-антрополошка „нормалност“ њихове „урођене“ криминогености. То је дио породичног наслеђа па нека се гледаоци навикну. У питању је, вјероватно, једна од латентних порука о „добрим“ и „лошим“ расама унутар ове серије.

Примјере културног маргинализовања и расизма можемо да уочимо и у серији „Теорија великог праска“. Шелдон Купер и Ленард Хофстедтер су Германи, бијелци и као такви супериорни, лидери и изразито морални. Хауард Воловиц је Јеврејин, па му се скоро у маниру нацистичких стереотипа неријетко приписују бројне неморалне радње и склоности, од блудничења, преко повремених излива паконости до манипулације емоцијама. Међутим, највише расистичких елемената и културног маргинализовања усмјерено је према

Индијцу Раџешу Кутрапалију.

О стереотипима према Индијцима на примјеру лика Раџеша Кутрапалија у серији „Теорија великог праска“ детаљнију анализу урадила је Ана-Марија Згорелец наводећи сљедеће: „Ова серија приказује много различитих аспеката живота, а посебно се истиче „прозор“ на индијску културу. На пример, у трећој сезони Раџ изјави како се не жели вратити у Индију зато што је тамо вруће и препуно људи, што је за гледаоце серије могло звучати јако одбојно те појачати њихову одлучност да не посјете Индију. Индија је заиста позната по величини и гужвама, што указује на то колико је хумор у серији условљен предрасудама. У „Теорији великог праска“ проблем је и Раџов нагласак. Уз то, од четири главна лика у серији, Раџ је најосјећајнији и најмање успјешан са женама чиме се потврђује стереотип да индијски мушкарци нису „прави“ мушкарци, односно постоји предрасуда да су индијски мушкарци мање мужевни него људи других националности. Приказ Раџа у серији томе доприноси“ (Zgorelec, 2017).

Наведене серије и примјери промовишу западни свијет, његове људе и вриједности. Оне би, према идејама глобалиста, требало да постану универзално културне. То је пријетња по богатство културне баштине свијета који је културно хетероген. Стварањем глобалне, вестернизаторско-американизоване културе губи се културна разноликост свијета, што има велике посљедице: „Настајање ‘свјетске културе’ би било погубно јер би непосредно довела у питање неку аутентичну регију, односно културну различитост. Непобитно је да средства масовних комуникација омогућују ширење популарне културе и развој тзв. глобалне културе. То је својеврсна пријетња културним

и националним идентитетима који чине разноликост свијета. Посљедице некротичког прихваћања таквих идеја болно су осјетиле бројне земље у развоју“ (Jagić, Vučetić, 2012: 20).

5. ИДЕЈА 4.: НЕОЛИБЕРАЛНА ДОГМА, РАЗВИЈАЊЕ ИНДИВИДУАЛИЗМА И РУШЕЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

Неолиберализам је од економско-политичке доктрине израстао у својеврсну догму. Неке од неолибералних идеја постале су доминантне и општеприхваћене широм свијета. Процес економског и политичког обликовања свијета према идејама неолибералних центара моћи подразумијева културну ресоцијализацију великог броја независних земаља и њихових нација. Како су основне идеје неолиберала везане за урушавање државних суверенитета, дерегулацију тржишта, стварање минималних држава, униформисаних образаца понашања и наднационалних институција, онда је међу главним препрекама остваривања њихових циљева аутохтона култура земаља којима желе да наметну своју хегемонију. У циљу остваривања својих интереса, неолиберални центри моћи промовишу индивидуализам насупрот колективитета, радикални секуларизам и урушавање моћи традиционалних институција, попут породице. Друштва у којима не постоји однос према колективној саборности нису солидарна, а тамо гдје не постоји чврста породица и вјера, државне вриједности и политички ауторитети маргинални су и обесмишљени. Међутим, широм свијета постоји отпор према идејама глобализма иза којих стоји неолиберална доктрина. Због тога се кроз разне медијске садржаје, па чак и кроз холивудске ситкоме, свјесно или несвјес-

но, наглашавају идеје које глорификују индивидуализам, обезвређују институцију породице и исмијавају религију.

О проблемима индивидуализма Станислав Стојановић пише: „Инсистирањем на екстремном индивидуализму који поништава све везе људске солидарности, глобализација је наговестила негацију јавног добра уз снажан нагласак на утилитаристичкој перцепцији друштвених односа и потискивања значаја етичких стандарда“ (Stojanović, 2016: 14). Примјер изразитог индивидуализма јесте улога Чарлија Харпера у серији „Два и по мушкарца“. Увидом у низ епизода могуће је извући неколико закључака. Чарли Харпер је самољубљив, нарцисоидан, сексиста, мизогиниста, порочан, без емпатије према већини људи око себе, нимало склон жртви за друге, са неријетким коментарима о бесмислености породице, дјецe и заједништва. Такође је и атеиста, те у неким од епизода цинично исмијава религиозност. Слична је и његова мајка Евелин, па се поставља питање зашто серија даје толики простор истим идејним обрасцима и порукама.

Сексизам, мизогинија и блуд толико су присутни у серији „Два и по мушкарца“ да је један од глумаца Ангус Т. Џонс, који тумачи лик Џејка Харпера, својевремено изјавио како серију „Два и по мушкарца“ не треба гледати и њоме „пунити главу смећем“. Такође, он сматра да ова серија обилује „прљавштином“ која се коси са његовим хришћанским начелима⁶.

Серија „Теорија великог праска“ нема сексизма и мизогиније, али зато постоји оспоравање религије. Увидом у низ епизода ове серије⁷, примјетни су дијалози који

6 <https://www.bitno.net/vijesti/jake-harper-iz-dva-i-pol-muskarca-serija-je-bezbozna-prljavstina/>

7 <https://serijesaprevodom.net/serije-online/the-big-bang-theory-online/the-big-bang-theory-sezona-1-sa-prevodom-hd-online-serijeonline>

неријетко исмијавају вјеру и оне који су вјерујући. Ово је умногоме везано за однос научника, посебно оних из природних наука, према религијским догмама које су у већој мјери у супротности са науком.

6. ЗАКЉУЧАК

У претходним поглављима дефинисали смо неколико идеја глобализма које смо учили да се промовишу у неким од најважнијих холивудских ситкома. Ријеч је о томе да се у оквиру ових планетарно популарних серија кроз различите, углавном комичне ситуације, промовише моћ Сједињених Америчких Држава, као главне глобализаторске силе и инфериорност других земаља. Исто је и у погледу економије, гдје се не пропушта прилика да се представи економска моћ Запада. Поред политичке и економске моћи, у анализираним серијама неријетко се промовише моћ западне културе и западних вриједности, те скоро па расистичка инфериорност незападних култура и народа. У анализираним серијама („Кућа од карата“, „Американци“, „Два и по мушкарца“ и „Теорија великог праска“) промовише се индивидуализам, секуларизам, а урушавају се традиционалне форме понашања и вриједности.

Наведене тезе (не)свјесно чине холивудске ситкоме једним од алата у промоцији и остваривању културне хегемоније глобализаторских сила западног свијета. Популарност холивудских ситкома пут је ка глобалном усвајању одређених вестернистичких вриједности и стварању глобалног обрасца размишљања и вредновања свијета. То је пут ка глобалној политичкој и економској хегемонији свијета.

REFERENCE

Duverger, M. (1980). *Janus: dva lica Zapada*. Zagreb: Globus.

Hejvud, E. (2004). *Politika*. Beograd: Clio.

Held, D. (1997). *Demokratija i globalni poredak: Od moderne države ka kosmopolitskoj vladavini*. Beograd: Filip Višnjić.

Jagić, S., Vučetić, M. (2012). *Globalizacijski procesi i kultura*, u: *Acta Iadertina*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

Kecmanović, N. (2011). *Elementi vladavine*. Beograd: Čigoja štampa.

Klein, N. (2008). *Doktrina šoka: Uspon kapitalizma katastrofe*. Zagreb: VBZ.

Komarić, B. (2019). *House of Cards, mega-popularna serija nastala na temelju kompleksne Big Data analitike*. Preuzeto sa <https://www.racunalo.com/house-of-cards-mega-popularna-serija-nastala-na-temelju-kompleksne-big-data-analitike/>.

Leksikon Hrvatske radiotelevizije. (n.d.). Preuzeto sa <https://objetnica.hrt.hr/leksikon?s=s#sitcom>.

Stojanović, S. (2016). *Globalizacija između kraja i povratka istorije*, u: *Vojno delo*. Beograd: Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Univerzitet odbrane u Beogradu i Institut za strategijska istraživanja.

Willimon, B. (2013). *House of Cards*. Preuzeto sa https://www.imdb.com/title/tt1856010/?ref_=nv_sr_srsg_0.

Zgorelec, A.M. (2017). Predrasude i stereotipi o Indijcima i indijskoj kulturi u sitcomu „Teorija velikog praska“. Preuzeto sa <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin:1375/datastream/PDF/download>.

IDEAS OF GLOBALISM IN HOLLYWOOD SITCOMS**Keywords:**

Globalization, globalism, Hollywood sitcoms.

Author:

Dr. Vlade Simović is an Associate Professor at the Faculty of Political Sciences of the University of Banja Luka

Correspondence:

vlade.simovic@fpn.unibl.org

Field:

Political theory

Summary

*Globalization is a process that has lasted for centuries. People naturally tend to cross state borders. Some from cultural motives of getting to know the world, others from economic ones, and others from political ones. Over time, the idea of globalism emerged. It implied a directed activity of global importation of the world with the aim of strengthening large corporations and their countries. These are primarily corporations and political elites of the United States. Those ideas of globalism are promoted and imported into the modern world through the creation of greater economic interdependence and de-sovereignization of states, through military and political domination, through new technologies, but also through culture and the media. In that context, Hollywood series also play an important role. By analyzing the content of the most watched Hollywood sitcoms, such as *The House of Cards*, *The Americans*, *The Big Bang Theory* and *Two and a Half Men*, this research determines which ideas of globalism these series promote and in what way. This raises the question of the importance of Western media and culture in the process of globalization of the world.*

DOI:

10.5937/politeia0-33923

Paper received on:

13.09.2021.

Paper accepted for publishing on:

11.12.2021.